

โครงการหมู่บ้านรักษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัดพัทลุง

โครงการหมู่บ้านรักษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (หมู่บ้านสีเขียว) จังหวัดพัทลุง

ประวัติความเป็นมาของโครงการ

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่

1. จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด
2. จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ
3. จังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ

มีพื้นที่ประมาณ 8,627 ตร.กม. ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย 8 ลุ่มน้ำ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติที่ผ่านมาเกินศักยภาพของทรัพยากร จนขาดความสมดุลทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้บริเวณต้นน้ำ ป่าชายเลน และพื้นที่ป่าพรุถูกบุกรุกและทำลาย ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์และพืชลดลงอย่างรวดเร็ว เกิดการตื้นเขินของทะเลสาบ เป็นต้น

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราชที่ล้อมรอบทะเลสาบสงขลา อันเป็นทะเลสาบ 3 น้ำ เป็นทะเลสาบธรรมชาติแห่งเดียวของประเทศไทยเป็นแหล่งทรัพยากร อันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งวัฒนธรรมเก่าแก่ และเป็นที่อยู่อาศัยของพลเมืองกว่า 1,500,000 คน ในพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8,643 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,289,375 ไร่ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นพื้นดิน ครอบคลุมจังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ คือ อ. เมืองสงขลา อ.หาดใหญ่, อ.สะเดา, อ.รัตภูมิ, อ.สติงพระ, อ.สิงหนคร, อ.กระแสสินธุ์, อ.ควนเนียง, อ.นาหม่อม อ.บางกล่ำ, อ.คลองหอยโข่ง และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ คือ อ.ชะอวด และ อ.หัวไทร
2. ส่วนที่เป็นพื้นน้ำ อยู่ในเขตพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุงแบ่งออกเป็น 4 ตอน ใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ทะเลน้อย อยู่ตอนบนสุด มีพื้นที่ประมาณ 28 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร เป็นทะเลสาบน้ำจืด โดยแยกส่วนกับทะเลสาบ แต่มีคลองนางเรียงเชื่อมต่อแหล่งน้ำทั้งสองเข้าด้วยกัน ทะเลน้อยมีความหลากหลายของพืชพรรณในสังคมพืช ป่าพรุขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งนกนานาพันธุ์ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่นและที่อพยพมาจากแหล่งอื่น
2. ทะเลหลวง (ทะเลสาบสงขลาตอนบน) เป็นส่วนบนของทะเลสาบสงขลาถัดจากทะเลน้อยลงมาจนถึงเกาะใหญ่อำเภอกระแสสินธุ์ เป็นห้วงน้ำกว้างใหญ่ที่สุด มีพื้นที่ประมาณ 458.80 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 2 เมตร ทะเลหลวงส่วนนี้ในอดีตเป็นท้องน้ำจืดขนาดใหญ่ แต่ในบางปี พบว่ามีกรรูกตัวของน้ำเค็มค่อนข้างสูงในช่วงฤดูแล้ง
3. ทะเลสาบ (ทะเลสาบสงขลาตอนกลาง) อยู่ถัดจากทะเลหลวงลงมา ตั้งแต่บริเวณแนวเกาะใหญ่ทางใต้ไปบรรจบกับเขตอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อำเภอสติงพระจนถึงบริเวณตำบลปากรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 377.20 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 2 เมตร เป็นส่วนของทะเลสาบที่มีเกาะมากมาย อาทิ เกาะสี่ เกาะห้า (ซึ่งเป็นเกาะที่มีสัมปทานรังนกนางแอ่น)เกาะหมาก เกาะนางคำพื้นที่ทะเลสาบส่วนนี้เป็นการผสมผสานของน้ำเค็มและน้ำจืด จึงมีระบบนิเวศเป็นทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย ในช่วงที่เป็นน้ำจืดจะมีพืชน้ำขึ้นปกคลุมโดยทั่วไป
4. ทะเลสาบสงขลา (ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง) เป็นส่วนของทะเลสาบตอนนอกสุด ที่เชื่อมต่อกับอ่าวไทย มีพื้นที่ประมาณ 182 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 1.5 เมตร ยกเว้นช่องแคบติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นช่องเดินเรือ มีความลึกประมาณ 12 - 14 เมตร ทะเลสาบส่วนนี้เป็นบริเวณที่มีน้ำเค็ม แต่บางส่วนในช่วงฤดูจะเป็นน้ำกร่อย และได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้นน้ำลง บริเวณทางตอนใต้มีพื้นที่ป่าชายเลนปกคลุมโดยทั่วไป แต่ปัจจุบันถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เลี้ยงกุ้ง

การแบ่งประเภทการใช้ที่ดินรอบทะเลสาบสงขลา แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มหลัก คือ

1. พื้นที่อยู่อาศัย จะมีการใช้ที่ดินประเภทนี้ประมาณร้อยละ 2.3 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งประกอบด้วยบริเวณที่เป็นชุมชนเมือง ย่านการค้า หมู่บ้านต่าง ๆ รวมทั้งสถานที่ราชการและย่านอุตสาหกรรม เช่น ในเขตที่ราบรอบทะเลสาบสงขลา พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ได้แก่ เทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลเมืองสงขลา เทศบาลเมืองพัทลุง ตลอดจนชุมชนชนบท ส่วนการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมจะรวมตัวอยู่ในบริเวณชุมชนเมือง โดยเฉพาะในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมืองสงขลา
2. พื้นที่เกษตรกรรมการใช้ที่ดิน ประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 62.4 ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประกอบด้วยพื้นที่สวนยางพารา พื้นที่นาข้าว สวนผลไม้ ปาล์ม น้ำมัน และนาุ้ง ซึ่งพื้นที่ปลูกข้าว จะอยู่บริเวณที่ราบกับบริเวณที่ราบลุ่มรอบ ๆ ทะเลสาบ ส่วนบริเวณที่ราบเชิงเขา ระหว่างที่ราบ กับเทือกเขาจะเป็นพื้นที่สำหรับปลูกยางพารา สำหรับสวนผลไม้จะกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณรอบ ๆ ที่อยู่อาศัยของชุมชนในชนบท ส่วนพื้นที่นาุ้งจะอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตอนบนของพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา รวมทั้งบริเวณรอบทะเลสาบสงขลาตอนล่างด้วย
3. พื้นที่ป่าไม้ ทั้งในลักษณะของป่าบกและป่าพรุหรือป่าบึงน้ำจืด มีอยู่ประมาณร้อยละ 18.3 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ป่าบกประมาณ 5 ส่วน และพื้นที่ป่าพรุหรือป่าบึงน้ำจืดประมาณ 1

ส่วน โดยพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ได้รับการจัดการในลักษณะอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ป่าส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าดงดิบชื้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตลอดทั้งปี

4. พื้นที่แหล่งน้ำ ทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีอยู่ประมาณร้อยละ 12.6 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ
5. พื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ บริเวณที่เป็นทุ่งหญ้า ไม้พุ่มเตี้ย และบริเวณเหมืองแร่ร้างจะมีอยู่ประมาณร้อยละ 4.4 ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

รัฐบาลได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการเร่งรัดแก้ไขปัญหาย่างถูกทิศทาง คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง รับผิดชอบแก้ไขปัญหาด้านลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้คืนความอุดมสมบูรณ์โดยรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และประชาชนในพื้นที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข และเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2545 คณะรัฐมนตรีมีมติ ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เป็นหน่วยงานการจัดทำแผนบูรณาการงบประมาณการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปี พ.ศ. 2547-2550 กรมป่าไม้จึงได้จัดทำโครงการหมู่บ้านรักษาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา(หมู่บ้านสีเขียว) ซึ่งเป็นโครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา โดยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

พื้นที่ตั้งและสภาพพื้นที่โครงการ

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถให้อำนวยประโยชน์ต่อราษฎรในหมู่บ้าน
2. เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ (พื้นที่สีเขียว) ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของจังหวัดพัทลุงเป็นการป้องกันกัดเซาะ และการชะล้างพังทลายของหน้าดินและแก้ไขปัญหาการดินเค็ม และความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา
3. เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและราษฎรในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ระยะเวลาดำเนินการ

ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2550 – 30 กันยายน 2551